

УДК 327 (4 – 6)

Лілія Яковлева

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглядається процес формування ідентичності, виділяються його складові та етапи. Визначається ідентичність як складова формування регіональної політики. Проаналізовано регіональну ідентичність, відзначено її роль у процесах демократизації у нашій країні.

Ключові слова: ідентичність, регіональна ідентичність, регіональна політика.

Yakovleva L. Identity as component of regional politics' formation.

The article deals with the formation of identity, allocated its components and phases. Defined as part of identity formation of regional policy. Analyzed regional identity, marked by her role in the democratic processes in our country.

Key words: identity, regional identity and regional policy.

Яковлева Л. Идентичность как компонент формирования региональной политики.

В статье рассматривается процесс формирования идентичности, выделяются его составляющие и этапы. Определяется идентичность как составляющая формирования региональной политики. Проанализировано региональную идентичность, отмечено ее роль в процессах демократизации в нашей стране.

Ключевые слова: идентичность, региональная идентичность, региональная политика.

В умовах становлення демократичного політичного режиму, плюралізації політичного простору особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані із трансформаційними зрушеннями у сфері ідентичності людини, окремого регіону, країни в цілому. Будучи спричиненими історичними, культурними

ми, ідеологічними, соціальними, економічними та політичними чинниками ідентичності, своєю чергою, впливають, опосередковано чи безпосередньо, на вибір внутрішньополітичного та зовнішньополітичного курсу країни, формування порядку денного під час виборчих кампаній, визначають актуальні проблеми управлінської діяльності. Для нашої країни вже майже 20 років залишається важливим процес творення регіональних ідентифікацій, у якому можна виокремити елементи політичної ідентичності та міфотворчості, національну та мовну складові, вплив соціальних та психологічних чинників.

У площині державного управління визначальним є усвідомлення та розвиток позитивних сторін регіональної ідентичності із одночасним запобіганням загрозам, що неминуче виникають у поставторитарних країнах з нестабільною політичною та економічною ситуацією, головна з яких – сепаратизм.

Серед зарубіжних авторів, які заклали основи розуміння ідентичності варто відзначити роботи класиків філософської, соціологічної та політичної думки, таких як: Р. Брюейкер, П. Бергер, Ч. Кулі, Дж. Г. Мід, Р. Мертон, Т. Парсонс, С. Шибутані та ін.

У нашій країні ця проблематика розроблялась у дослідженнях Н. Вінникової, Є. Головахи, Г. Горобець, О. Картунова, С. Кисельова, А. Колодій, І. Кресіної, О. Куценко, В. Лісового, В. Литвина, О. Мусієздова, Л. Нагорної, М. Обушного, В. Оніщука, І. Попової, Н. Прозорової та ін.

Формування ідентичності сьогодні відбувається в суперечливих процесах взаємодії (яка часто відбувається у формі латентного чи відкритого конфлікту) регіональних ідентичностей, що сформувалися історично.

Колективна ідентичність передбачає стійку й послідовну тотожність між членами однієї групи (регіону) з об'єктивними характеристиками, рисами, які усвідомлюються, відчуваються суб'єктивно в контексті власного досвіду, історичної пам'яті. На формування регіональної ідентичності впливають чинники об'єктивного порядку: історія, особливості економіки і культури, а також суб'єктивні фактори, такі як діяльність обласної адміністрації, політичних партій, громадських рухів, інститутів освіти, культури, засобів масової інформації.

З одного боку, політична й економічна регіональна еліта можуть використовувати ідею регіональної ідентичності як мобілізуючий ресурс, особливо під час виборчих кампаній.

З іншого боку, втрата або невиразність регіональної ідентичності як частини загальнонаціональної мають негативні наслідки і для культури в цілому, і для окремої людини, оскільки це порушує збалансовану систему співвідношення (діалогу) “малої” та “великої” Батьківщини, породжує байдужість та безвідповідальність.

Формування ідентичності як чинника консолідації політичної і мультикультурної спільноти через формування почуттів лояльності, солідарності та відповідальності є важливими передумовами зміцнення державності й консолідації демократії. Адже ідентичність є основним елементом образу держави.

Існують суттєві регіональні відмінності, які стосуються інтерпретації історичного минулого (особливо радянського періоду), різні трактування окремих історичних постатей. Загалом в Україні не сформовані спільні символи, які висловлюють загальнозначущі для всіх громадян поняття, створюють основу для комунікації між регіональними спільнотами та конструюванням спільної ідентичності.

Проте сьогодні регіональні ідеологічні та політичні розрізнення є результатом не стільки впливу об'єктивних історичних, соціокультурних і геополітичних чинників, скільки політичної мобілізації населення і застосування політичних технологій, які штучно відтворювали окремі відмінності, міфи й негативні стереотипи сприйняття регіонів.

Окрім використання політичних технологій, є й інші причини, які сприяють збереженню та консервації регіональної дихотомії в Україні й зумовлені транзитним станом українського суспільства. Особливо вагомими серед них, на нашу думку, є брак ефективних державних, політичних і громадських інститутів. Ще за радянських часів в Україні сформувались сильні орієнтації громадян у процесі самоідентифікації саме на діяльність державних інститутів, їхню ефективність. У такому сенсі національні інститути сприяють формуванню почуття належності до ширшої спільноти, ніж регіональна чи місцева. Нее-

фективність урядування, нездатність запропонувати стратегії розвитку, які б не акцентували відмінностей, а взаємодоповнювали й синтезували їх, посилювали регіональні ідентичності.

При цьому в Україні відсутнє реальне регіональне самоврядування. Роль обласних і районних рад, які не мають організаційно-фінансової самостійності, зазвичай зводиться до формалізації рішень, що приймаються регіональними органами державної виконавчої влади.

Така практика негативно впливає на можливість чіткого розподілу повноважень між рівнями управління щодо надання послуг населенню та на бюджетно-фінансові відносини.

Регіональний аспект демократизації в Україні тісно пов'язаний із такими важливими складовими державного будівництва: децентралізацією публічного управління, реформою місцевого самоврядування, адміністративною та територіально-адміністративною реформою.

Демоніполізація політичного поля, ідеологічної сфери, утворення багатопартійної системи та мас-медіа, вільних від державної цензури, відкривають нові шляхи до плюралізації і простору ідентифікацій. Звичайно, не можна сприймати цей процес як суто раціональний, бо він потребує змістовного наповнення як особисто важливими, так і суспільно значущими емоційними сенсами. Проте формування ідентичностей неможливе і без низки політичних чинників, які цілком піддаються раціоналізації. Наведемо найважливіші, на нашу думку, із них:

- демократизація політичних інститутів у сенсі адекватного представництва інтересів громадян та їх об'єднань;
- відповідальність політичного класу;
- створення позитивної моделі діяльності мас-медіа, включено із суспільними;
- становлення політичної опозиції, у тому числі парламентської;
- раціоналізація мовного питання, розширення та захист інформаційного простору держави.

У цілому, процес наповнення реальним змістом декларацій Основного Закону країни щодо правової, соціальної держави, економічного і політичного плюралізму, поваги до прав люди-

ни та ін. визначатиме і альтернативи розвитку такого феномена, як ідентичність. Це передбачає як активну політику державних інституцій, так і широке залучення громадян до участі у політичному процесі, подолання інерції відносин, які сформувались у минулому.

Можливість приєднання України до загальноєвропейського процесу регіоналізації вимагає застосування механізмів регіонального розвитку і, перш за все, впровадження механізмів програмно-цільового підходу. Різноманіття інструментів регіонального розвитку, що застосовується у європейських країнах, зокрема агентства регіонального розвитку, контрактна форма відносин між центральним Урядом та регіональною владою є потужним джерелом досвіду для України. Ці інструменти необхідно адаптувати до вимог і умов здійснення реформ в Україні, якщо вона не хоче залишитися “вічним” потенційним кандидатом на вступ до Європейського Союзу.